

KONSTRUKTIV-DEKORATIV ELEMENTLARI BILAN BEZATILGAN TIKUV
BUYUMLARINI ANDOZALARINI TAYYORLASH PRINSIPLARI

Rayimberdieva Dilrabo Xabibullaevna

Namangan muhandislik-texnologiya instituti katta o`qituvchisi

E-mail: d.rayimberdieva78@gmail.com

Ergasheva Rashida Abdug`anievna

Namangan muhandislik-texnologiya instituti katta o`qituvchisi

E-mail: r.ergasheva84@gmail.com

Anotatsiya: ushbu maqolada andoza turlari, yordamchi andazalarda cho`ntaklar vitochkalar, taxlamalar, izmalar, tugmalarni belgilanishi. Yordamchi, etalon-andazalar va ish andazalari to`g`risida ma`lumotlar keltirilgan.

**Kalit so`zlar:** andoza, cho`ntaklar vitochkalar, taxlamalar, izmalar, tugmalar, xosila andazalar, yordamchi andaza, etalon-andaza, ishchi andaza, material, bort, adip.

Asosiy va xosila etalon-andazalarda va ish andazalarida detallarni bichish uchun texnik talablarga ko`ra quyidagi belgilar ko`rsatiladi:

- tanda ipining yo`nalish chizig`i;
- tanda ipidan yo`l qo`yilgan chetga chiqishlar;
- buyumlarning tarmoq standartlari bo`yicha uloqlarning joylashgan chiziqlarida maksimal va minimal eni;
- nazorat belgilari - kertiklar (detailarni ulashda bir-biriga moslash uchun).

Yordamchi andazalarda cho`ntaklar vitochkalar, taxlamalar, izmalar, tugmalar va xokazo o`rni belgilanadi.

Etalon-andazalar ish andazalarini vaqt-vaqtda tekshirib tirishda ishlatiladi. Ular eksperimental sexda saqlanadi va o`lchamlar jadvali bo`yicha kamida chorakda bir marta tekshiriladi.

Ish andazalari bevosita sanoatda ishlatiladi (bichishda, bichiqlarni tekshirishda va xokazo). Ular etalon-andazalar bo`yicha kamida bir oyda bir marta tekshiriladi.

Yordamchi andazalar bevosita buyum tayyorlash jarayonida konstruktiv element va detallarni xamda bukish chiziqlarini qo`shimcha belgilash uchun ishlatiladi.

Andazalar qalinligi 0,9-1,62 mm kartondan tayyorlanadi. Xavo nisbiy namligi 60-65% bo`lganda kartonning namligi 8% dan oshmasligi kerak.

Ish andazalarining xizmat muddatini uzaytirish maqsadida ularning cheti temir bilan mag`izlanadi yoki maxsus eritma bilan yelimlanadi.

Asosiy andazalar kiyim konstruksiyasining chizmasi bo'yicha tayyorlanadi; bu andazalarda chok xaqi, kiyim etaklarini qayirib bukish, ortiqcha joylarni kesib tashlash xaqlar albatta xisobga olingan bo'ladi.

Asosiy andazalarga quyidagilar kiritiladi: old bo'lak, ort bo'lak, yeng, yubkaning old va ort bo'laklari, shimning old va ort bo'laklari, yubka va shimning belbog'lari.

Xosila andazalar. Asosiy detallar andazalarining chizmasidan tayyorlanadigan detallar andazasi xosila andazalar deyiladi. Xosila andazalar yordamida tikuv buyumlari konstruktiv – dekorativ elementlar bilan bezatiladi, qirqimlarga muayyan ishlov beriladi, detallar konturlari aniqlanadi. Ular buyum shaklining barqarorligini ta'minlash jarayonida qo'llaniladi. Shu bois xosila andazalarning o'lchamlari va shakli asosiy andazalar shakli bilan bog'liq xolda quriladi. Xosila andazalar tayyorlash asoslari bo'yicha, quyidagicha farqlanadi:

Asosiy materiallardan bichiladigan detallar - bort adipi, ustki yoqa, cho'ntak qopqoqlari, adipi va ko'rinmasi;

Astar detallarining andazalari - old va ort bo'laklar, yeng, shimning old bo'laklari astari;

Qotirma materiallardan - bort qotirmasi, yelka qismiga qo'shimcha qotirma detali;

Qavatlovchi qotirma materialdan - old bo'lak qotirmasi, qirqma, orqa bo'lak etagi, va yeng o'mizining qotirmasi, yon bo'lak o'mizi va etagiga, yenglar uchiga, ostki va ustki yoqalar xamda bort adipining qotirmalari.

Xosila andazalar chizmasi asosiy andazalar ishchi chizmasi asosida quriladi. Ayni xolda, asosiy andazalarning texnologik ishlov usullari xisobga olinadi. Xosila andazalarning kontur chiziqlari va texnologik qo'shimchalarning qiymati ishlov usullariga bog'liq.

Astarbop va qotirma materiallarda shaklning xajmiyligi faqat vitachka va qirqimlar kabi konstruktiv vositalar orqali amalga oshiriladi.

Old bo'lak astarini tuzish bort adipini ichki qirqimi bilan uzviy bog'liqligini xisobga olgan xolda, avval bort adipi, keyin esa old bo'lak astari quriladi. Bort adipining shakli birdek emas, u bortning shakli bilan uzviy bog'liq (qaytarma adipli buyumlar; taqilmasi yuqorigacha yetadigan buyumlar; old bo'lak bilan yaxlit bichilgan adip; yoqa bilan yaxlit bichilgan adip). Gazlamaning guli xam axamiyatga ega. Adipning ichki qirqimi tipik yechimga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kamilova X.X., Xamrayeva N.K. «Tikuv buyumlarini konstruksiyalash» Darslik –T.: «Cho'lpon», 2011 y-400b
2. Kamilova X.X., Xamrayeva N.K. «Tikuv buyumlarini konstruksiyalash» darslik – «Moliya», 2003 y-350b

- 3 Типовые фигуры женщин. Размерные признаки для проектирования одежды
2003 г.
4. Мюллер и сын. Сборник. Основные конструкции 2008 г.
5. J.S.Ergashev, N.N.Nabidjanova, D.X.Rayimberdiyeva, R.A.Ergasheva “Tikuv
buyumlarini konstruksiyalash" o`quv qo`llanma, 2022 yil

